

Kiszl Péter

Könyvtárak a közösségért – New Yorkban

2014 április elején szakmai úton jártam New Yorkban. A felkeresett intézményekben szerzett személyes benyomásaimat és tapasztalataimat szeretném a következőkben megosztani az olvasókkal. Annak reményében teszem ezt, hogy az amerikai ötletek inspirálóan hatnak a magyar kollégákra, hiszen a tanulmányomban elemzett – ugyan más kultúrából és gazdasági környezetből származó, de a magyarországi viszonyokra többségükben megfelelően adaptálható – bevált, jó gyakorlatok követése katalizálhatja az itthoni könyvtárügy fejlődését, szolgáltatásainak korszerűsítését.

Közkönyvtári presztízs

Az Amerikai Egyesült Államok (USA) könyvtári rendszere ismert és elismert a világon, de saját hazájában is: „Az amerikaiak lelkéhez a közkönyvtár nemcsak a Kongresszusnál, az újságíróknál vagy Obama elnöknel áll közelebb, hanem még a baseballt és az almás pitét is megelőzi. A közkönyvtárakat jobban kedvelik, mint az almás pitét.”¹ – olvashatjuk az 1857-ben alapított, neves *Atlantic* magazin tavaly decemberi számában.

Az Amerikai Könyvtári Egyesület (*American Library Association = ALA*) – a 2014. április 13–19. között zajlott *Nemzeti könyvtári hetek (National library week)* keretében kiadott jelentése (*State of America's Libraries, 2014*)² is ezt bizonyítja. A szakértői anyagban említett, 2014 januárjában végzett független felmérés alapján megállapítható, hogy a megkérdezettek

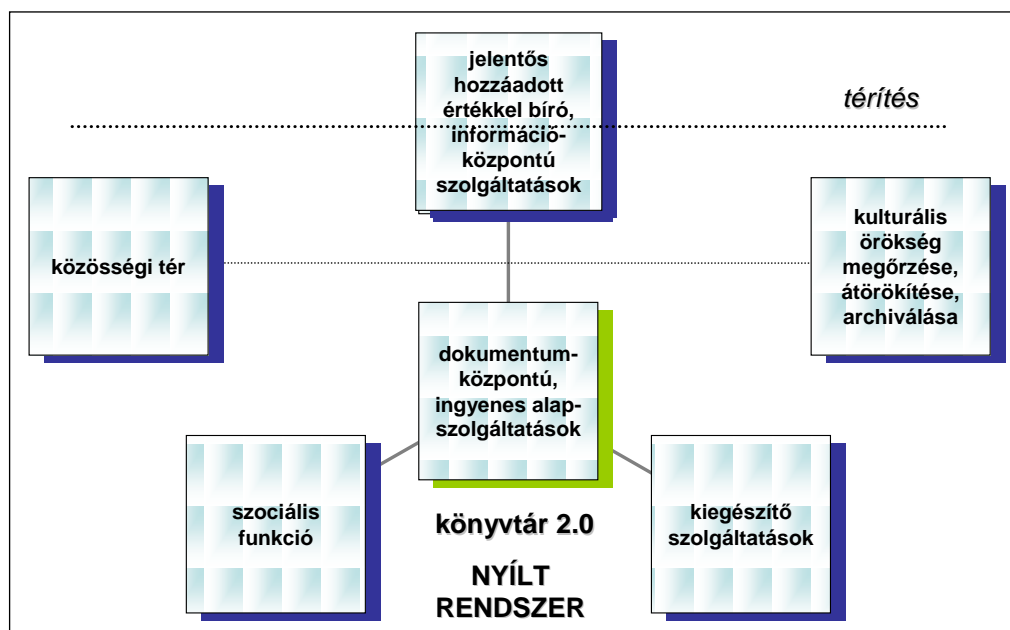
- 90%-a a közösség, 76%-a pedig saját maga és családja szempontjából is fontosnak ítéli a könyvtárakat;
- 96%-ának véleménye szerint a nyilvános könyvtárak azért nélkülözhetetlenek, mert népszerűsítik az olvasást, az irodalom szeretetét, s egyúttal biztosítják a dokumentumok eléréséhez szükséges technikai eszközöket, irányító szerepet játszanak a digitális tartalmakhoz vezető technológiai megoldások területén;
- 75%-a pedig szeretné, hogy a könyvtárak aktív szerepet töltsenek be a mindennapi életben. Az emberek úgy tekintenek a könyvtárra, mint gyermekeik kritikai gondolkodásának fejlesztőjére, s mint egy révkalauzra, amely – értéket közvetítve – eligazít nemcsak az olvasóvá nevelésben, hanem az informatikai újdonságok útvesztőjében is.

Az ALA leszögezi továbbá, hogy napjainkban a könyvtárak – társadalmi, gazdasági és környezet-

védelmi problémákból fakadó – alkalmazkodó képességének, szerepbővülésének fokozása a legnagyobb kihívás. A könyvtár a közösség iránt elkötelezett intézményként élénk és kiterjedt kapcsolatot ápol kormányzati és más szervezetekkel, életünk megannyi szereplőjével, és jelentősen túlhaladja klasszikus dokumentum- és információszolgáltató küldetését. A könyvtár – mint *multifunkciós intézmény* – vitathatatlanul paradigmaváltáson ment keresztül az információs társadalom korában. *Célrendszere komplex* feladatkörű és mozgalmas, az állampolgárok minden rétegével napi kapcsolatban áll, az emberekkel „együtt lélegző” közintézmény (1. ábra).

Az ALA jelentése példaként éppen a *Sandy hurrikán* New York-i pusztítását említi, amikor sok ember vált hajléktalanná. A fedél nélküliek számára a szeretteikkel való kapcsolattartás kizárólagos kommunikációs formái a nyilvános könyvtárakban fellelhető, működő internettel rendelkező számítógépek voltak.

A *New York Public Library (NYPL)* – katasztrófa-helyzetben kívüli, mindennapi – társadalmi felelősségvállalása abban is tetten érhető, hogy a krízishelyzetben élő diákok számára *BridgeUp* elnevezéssel oktatási programot indított fiókkönyvtáráiban. A *Helen Gurley Brown Revocable Trust* 15 millió dolláros adományával (ami a NYPL eddigi legnagyobb oktatási célú szponzorálása) útjára bocsátott kezdeményezés lehetővé teszi, hogy az alacsony jövedelmű, a környéken lakó, veszélyeztetett gyermekek számára olyan – a tanulásukat és mentális fejlődésüket segítő – iskolán kívüli lehetőségeket (programok, technikai eszközök, mentorálás) kínáljanak, amelyek családi (szociális) körülményeik miatt egyébként nem állnának a fiatalok rendelkezésére.

1. ábra A multifunkciós közkönyvtárak modellje
(A szerző összeállítása.)

1996-ban, New York városából indult útjára a ma már 25 állam 435 könyvtárában futó *Family Place Library* kezdeményezés is, mely a szülőknek az olvasás által, pszichológiai alapokon segít a gyermekek korai nevelésében.

A terjedelmes szakpublikációból a fenti példák – dolgozatom témájából kiindulva – szubjektív módon kiragadott gondolatébresztések voltak,³ elsősorban annak hangsúlyozására, hogy az amerikai könyvtárügyön belül New Yorké kitüntetett helyet foglal el.

Bryant Park Reading Room

A köz- és versenyszféra együttműködésének szép példáját láthatja, aki a NYPL főépületének háta mögötti *Bryant park* felé veszi az irányt: szabadtéri olvasóterem fogadja a helybélieket és a turistákat egyaránt. Az idegenforgalmi látványosságnak sem utolsó, a város imázsát minden bizonnyal jelentősen emelő *parkkönyvtár* jó és rossz időben folyamatosan várja látogatóit. (Ott jártam idején éppen esett az eső, de a 2. ábrán láthatóan még így is akadt a szolgáltatások iránt érdeklődő.)

A parkkönyvtár elődje 1935-ben jött létre ugyan ezen a helyen, amikor a gazdasági világválság hatására sokan nem találtak munkát, és nem tudták hol eltölteni üres napjaikat. A NYPL ekkor korszakalkotó ötlettel állt elő: *Open Air Library* néven

nyitotta meg a jelenlegi könyvtár elődjét, elsősorban az állás nélküli üzletemberek és értelmiségiek számára, akik beiratkozási díj és egyéb kötelezettségek nélkül élvezhették az olvasás örömeit. A kezdetben 5 könyvtárossal és egy strandon használatos napernyővel felszerelt asztallal üzemelő gyűjtemény vasárnap kivételével napkeltétől napnyugtáig fogadta a társadalom hanyatlófélben lévő – elsősorban iskolázott – rétegeit. A csapadéktól gondosan óvott dokumentumok egy része a NYPL hálózatából származott, de kiadóktól és magán személyektől is kapott adományokat a könyvtár. A szolgáltatást közel tíz év után, 1944-ben, a második világháború miatt le kellett állítani.

Az 1992-re gyökeresen megszépült parkban álló szabadtéri könyvtár ma is a New York-i lakosság összefogásának (s egyben igényei kiszolgálásának) szép példája. Igaz, most már nem a NYPL, hanem a zöld felületet működtető *Bryant Park Corporation* része, de ez mit sem von le – érték-közvetítő – úttörőségéből: mindenki előtt ott áll a lehetőség, hogy hangulatos környezetben, térítés nélkül böngésszen a mozgatható bútorokon elhelyezett kötetek, folyóiratok, magazinok között, vagy egyszer ebédidőben, máskor munka után részt vegyen különféle – felnőtteknek és gyermekeknek szóló – irodalmi programokon. Ez az igazi közösségi közönségkönyvtár...

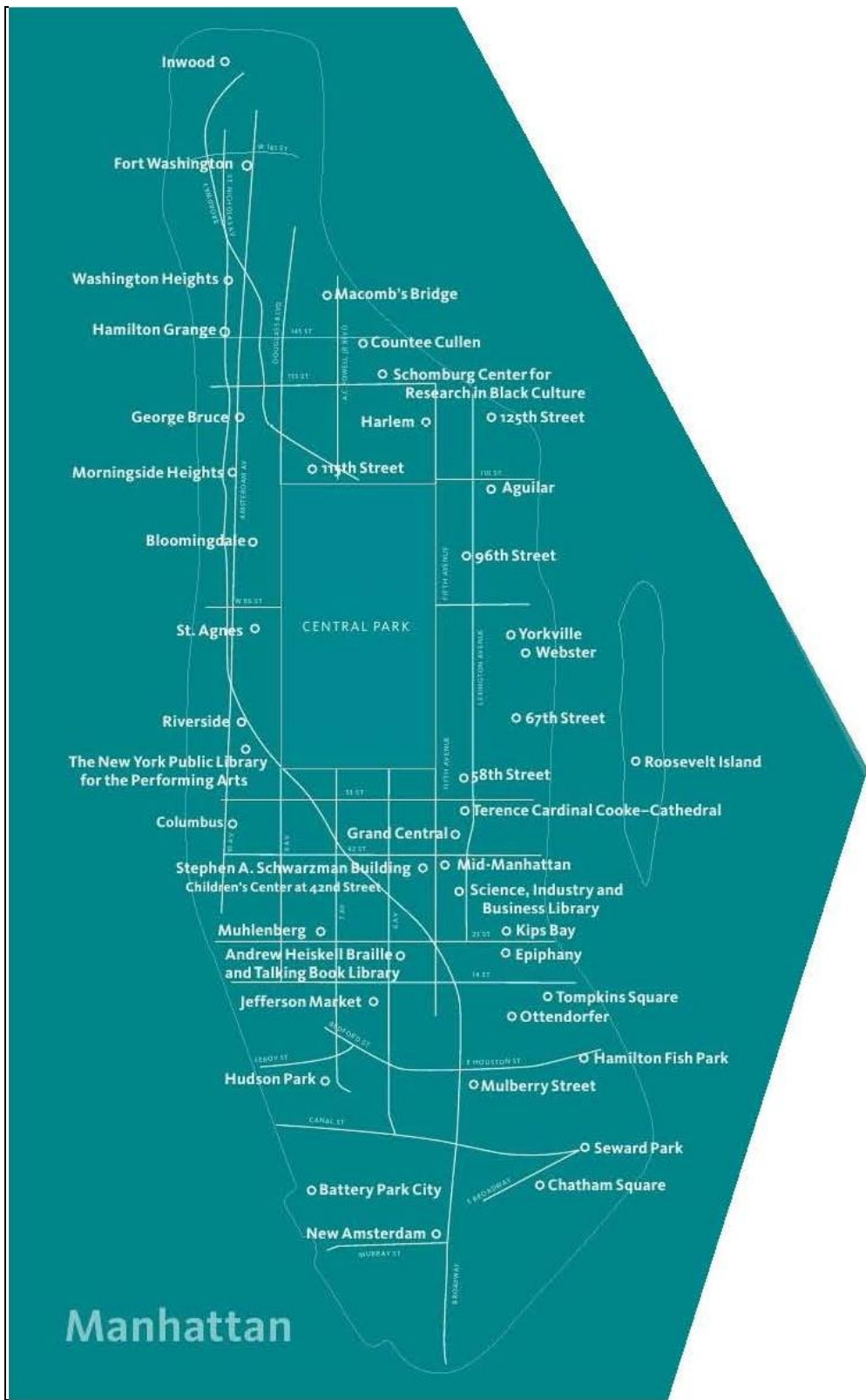
2. ábra **Bryant Park Reading Room**
(A szerző felvétele.)

Az önkéntesség kulcstényező a parkkönyvtár működtetésében: az állománygyarapításban számítanak a dokumentumadományokra, de a könyvtár felügyeletét ellátó személyek is társadalmi munkában dolgoznak. 2003 óta kiemelt támogatója a banki és pénzügyi óriáscég, a *HSBC (Hongkong and Shanghai Banking Corporation)*, de további, kiemelt szponzorokra is számíthat: *Oxford University Press (Classics and Reference Library)*, *Scholastic (Gift of Children's Library)*, *Random House Library Marketing (Gift of Children's Library)*, *Mitchell's NY Newspaper Delivery*. Magazinokkal segít: *Condé Nast*, *Hachette Filipacchi Media U.S.*, *Time Inc.*, *Rodale*. Rossz időjárás esetén a NYPL főépülete biztosít helyszínt a rendezvényekhez.

New York Public Library

A *Samuel J. Tilden*, majd *Jacob Astor* és *James Lenox* tehetős New York-i polgároknak köszönhe-

tően 1895-ben alapított, napjainkban 51 millió dokumentumegységgel büszkélkedő *New York Public Library* (működtető gazdálkodó szervezete: *The New York Public Library, Astor, Lenox and Tilden Foundations*) a világ és az USA egyik meghatározó könyvtára. Évente 18 millió látogatót fogad 88 fiókjában és 4 tudományos gyűjteményében (92 részlegét a 3. ábra mutatja), honlapján 200 országból 32 millió aktivitást regisztrálnak. A világváros lüktetéséhez igazodva, a könyvtári rendszer sem pihen: 3100-at is meghaladó dolgozója, közel 2000 önkéntese átlagosan 55 000 közösségi programot bonyolít januártól decemberig *Manhattan, Bronx* és *Staten Island* lakosai számára.⁴ A könyvtár küldetése: „*A New York Public Library inspirálja az élethosszig tartó tanulást, gyarapítja a tudást és erősíti a közösségeket.*”

3. ábra A NYPL könyvtári rendszere

Forrás: https://www.nypl.org/sites/default/files/NYPL_Annual_Report_2013_0.pdf

A neves könyvvizsgáló cég, a *KPMG* által auditált, és a könyvtár honlapján – még videoüzeneteken keresztül is – június 30-i fordulónapokkal közzétett⁵ éves üzleti beszámolókból kitűnik, hogy a 2013. június 30-án 1 508 459 000 dolláros mérlegfőösszegű intézmény⁶ 281 091 000 dollár (zárolásokkal korrigált) éves működési bevételeinek megoszlása (követve a közlés sorrendjét) az alábbiak szerint alakul:

- New York város (City of New York) – 136 955 000 dollár;
- New York állam (State of New York) – 18 685 000 dollár;
- szövetségi kormány – 2 115 000 dollár;
- bérleti díjak – 11 140 000 dollár;
- magánadományok és támogatások – 57 522 000 dollár;
- befektetések hozamai – 41 902 000 dollár;
- bírságok és egyéb bevételek – 12 771 000 dollár.⁷

A 2012-es (ugyancsak 2012 júliusától 2013 júniusáig szóló) éves személyi jövedelemadó-bevallásban az összes bevétel 325 836 412 000 dollár, míg az összes kiadás 290 770 000 dollár, így az egyenleg 35 065 829 000 dollár plusz, melyhez nagyban közrejátszottak a működtető szervezet befektetési hozamaiból és az ingatlanértékesítéseiből származó jövedelmei.⁸

Az üzleti és a naptári év eltéréséből fakadóan a teljes 2013-as adatok még nem állnak rendelkezésünkre, s természetesen a 2013. július 1. és 2014. június 30. közötti időszakra vonatkozó beszámolóra is várunk kell még, de – a világgazdasági tendenciákból mindenütt lecsapódóan – biztos kijelenthetjük, hogy a *pénzügyi megszorítások* nem csak Magyarországon okoznak súlyos problémákat a könyvtáraknak. Nincs ez másként New Yorkban sem. Áprilisi utam alkalmával még olyan tervekről is hallottam, hogy a főépület grandiózus bővítése hamarosan megkezdődik, 2018-ra új könyvtári terek jönnek létre (beköltöztetve a Mid-Manhattan és a Science, Industry and Business Library gyűjteményeket), illetve raktárakat helyeznek a Bryant Park alá. Ez az álom – májusra – szertefoszlni látszik. Tegyük azonban gyorsan hozzá a tiltakozásra irányuló előzményeket is, hiszen maga New York polgármestere, *Bill de Blasio* és több ismert személyiség sem támogatta a – közvéleményben is vitákat generáló – több százmillió dolláros átalakítási tervet.⁹

Nem tudni, hogy a bővítés elhalasztásának – közvetve – van-e köze ahhoz, hogy a NYPL honlapján aláírásgyűjtést célzó figyelemfelhívás fogad (4. ábra), melynek címzettjei a város vezetői (5. ábra). A közleményből kitűnik, hogy az elmúlt hat évben tizenegyszer kurtították meg a könyvtár költségvetését, miközben egyre nőnek az intézmény szolgáltatásai iránti igények: „*több könyv, több számítógép, több rendezvény és hosszabb nyitva tartás.*” A könyvtár – mint *New York-iak millióit összetartó „szövet”* – ezért méltó finanszírozást érdemel. Ennek hatására a jövő évi önkormányzati (fenntartói) források megállapítása előtt kampányba kezdett a könyvtár a döntéshozók befolyásolására.

In the last six years, the Library's budget has been cut 11 times – despite increasing demand for books, programs, and classes.

Tell the City that New Yorkers deserve more for our libraries.

SIGN THE LETTER ▶

NEW YORKERS DESERVE MORE FUNDING FOR LIBRARIES

4. ábra A New York Public Library költségvetés-csökkentése elleni kampány egyes arculati elemei
(Forrás: <http://www.nypl.org>)

Dear Mayor de Blasio and Speaker Mark-Viverito, Libraries are the cornerstones of strong neighborhoods. Free and open to all, they bring resources and opportunity to all New Yorkers, making libraries more critical today than ever before.

I urge you to support increased funding for libraries in this year's budget. With increased funding, The New York Public Library can provide more BOOKS, more COMPUTERS, more CLASSES, and more HOURS — both after school and on weekends, when working families need libraries most.

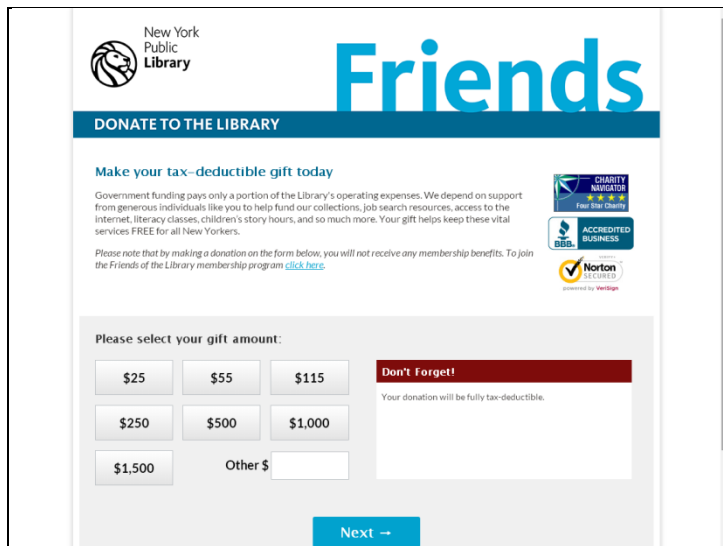
Libraries are an invaluable asset to the community and should be a priority in this year's budget. Please support libraries by increasing their funding. Millions of New Yorkers are depending on you.

5. ábra A New York Public Library honlapján elektronikusan aláírható, a város vezetőinek szóló nyílt levél szövege

Forrás: <http://www.nypl.org/speakout>

A külső források bevonására rendkívül intenzív tevékenységet folytat az intézmény, mely nemcsak abban merül ki, hogy honlapjának minden oldalán – közvetlenül a „Log in” mellett – megtaláljuk a bankkártyás (adómentes) *adománygyűjtő* felületre (6. ábra) irányító „Donate” feliratot, hanem az amerikai kulturális szokásokhoz szervesen hozzá tar-

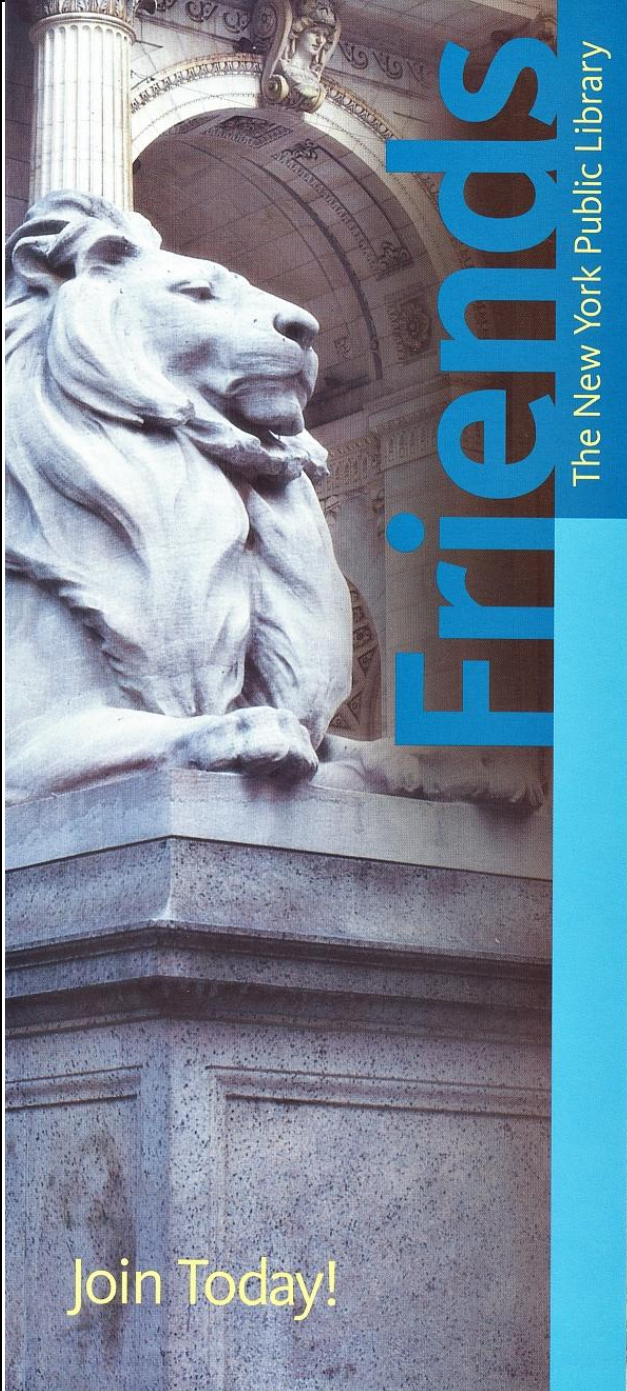
tozó „fundrasing” szervezését – magyar viszonylatokban szokatlanul – professzionális szinten űzi. Ennek egyik eleme a „Friends of the New York Public Library”, azaz „a könyvtár baráti köre” mozgalom. A zártkörű rendezvényeken való részvételen túl számos egyéb kedvezményekre is jogosító – pénztárcától függő tagsági szintű (7. ábra) – szponzoráció már láthatuk, hogy komoly bevételi forrás az intézmény számára. Ezen kívül mód van egy-egy konkrét gyűjtemény célzott megsegítését biztosító rendszeres támogatások adományozására, melynek mértéke minimum 5 dollár/hó (*Monthly Giving*). 25 dollártól felfelé pedig adományunkkal megemlékezhetünk egy neves családi eseményről vagy akár köszönetet mondhatunk kollégáknak, melyért cserébe a könyvtár személyre szóló, elegáns kártyát küld az érintettnek (*Honor and Memorial Gifts*). Látható, hogy a NYPL gyakorlatában a bevételszerzésre rendkívül átfogó rendszert működtetnek, mely esetenként akár 5 millió dolláros adományt is eredményezhet. A támogatók listája – sávosan, a szponzoráció összegétől függően – teljes körűen megtekinthető a könyvtár éves jelentéseiben. Tapasztaltam azt is, hogy a nagyobb tételeknél – tiszteletből és köszönete jeléül – akár egész *épületek vagy gyűjtemények elnevezésére* is hajlandó a könyvtár: léptenyomon személynevekbe botlunk (szó szerint, mert gyakran a padlón is feliratok találhatók) az épületek bejárásakor.

6. ábra A New York Public Library egyik támogatásgyűjtő internetes felülete

Forrás:

https://secure3.convio.net/nypl/site/SPageServer?pagename=donation_form&JServSessionIdr003=dwcz55yj27.app304a&s_src=FRQ14ZZ_TNN

Friends
The New York Public Library

Join Today!

Membership Levels and Privileges

\$25 Library Associate (*fully tax deductible*)

- 10% discount at The Library Shop at Fifth Avenue & 42nd Street or online
- 10% discount at the 'wichcraft kiosk at Fifth Avenue & 42nd Street
- A personalized membership card

\$40 Friend (*fully tax deductible*)

All Library Associate benefits, *plus*–

- An invitation for two to attend the Holiday Open House party in December
- 40% savings on LIVE from the NYPL general admission tickets, and a waived service fee
- Invitations to Friends-only exhibition previews and lectures
- Preferred shopping times at The Library Shop with an additional discount
- A year's subscription to the newsletter, "Inside NYPL"

\$100 Supporting Friend (*\$64 tax deductible*)

All Friend benefits, *plus*–

- Two additional guests to the Holiday Open House party in December
- Invitations to special VIP exhibition openings
- Invitations to our Lecture-Luncheon series at a nominal fee

\$250 Patron (*\$214 tax deductible*)

All Supporting Friend benefits, *plus*–

- Behind-the-scenes tours with curators of the Library's collection

\$500 Sustainer (*\$452 tax deductible*)

All Patron benefits, *plus*–

- An invitation to a Conservators Forum featuring noted writers and speakers

\$1,000 Sponsor (*\$952 tax deductible*)

All Sustainer benefits, *plus*–

- Acknowledgment of your support in the Library's Annual Report

\$1,500 Conservator (*\$1,450 tax deductible*)

All Sponsor benefits, *plus*–

- Invitations to Conservators Forums featuring prominent writers and speakers, opportunities to read galleys of books prior to publication and to meet with authors, and more

\$350 Young Lion (*\$275 tax deductible*)

For donors ages 21–39

All Patron benefits, *plus*–

- An invitation to the Young Lions Fiction Award ceremony; forums with prominent young writers, artists, and media personalities; private behind-the-scenes tours; and more

\$2,500 Conservator Family Membership (*\$2,105 tax deductible*)

For families wishing to support children's resources

All Conservator benefits, *plus*–

- Six invitations to NYPL's Family Benefit, invitations to our Halloween costume party "Books & Boo," invitations to special VIP previews of NYPL exhibitions.

7. ábra Részlet a „Friends of the New York Public Library” nyomtatott szórólapból

Stephen A. Schwarzman Building

A könyvtár szervezett látogatására számos lehetőség adódik, közülük a legnépszerűbb a *főépületben folyó napi vezetett túra* (hétfőtől szombati 11 és 14 órákor, vasárnap 14 órákor). Az érdeklődőket a könyvtár nyugdíjas önkéntesei fogadják és

kísérik végig az olvasótermeken, miközben mesélnek az épület történetéről és a könyvtár mindenről.

A hétfőtől vasárnapig nyitva tartó, 15 milliós gyűjteményt őrző, a felhőkarcolók tövében is tekintélyt

8. ábra **New York Public Library Stephen A. Schwarzman Building**
(A szerző felvétele.)

parancsoló központi könyvtár épületét 1911 májusában adták át a nagyközönségnek (8. ábra). *Stephen A. Schwarzman*, amerikai üzletember nevét 2008-ban vette fel, hálából az épület felújítására és korszerűsítésére juttatott 100 millió dolláros adományáért.

A négyszintes – pincszinti raktárakkal is rendelkező (9. ábra) – épület bejáratánál két oroszlán üdvözli az olvasókat, az alapítókra emlékezve „*Leo Astor*” és „*Leo Lenox*” becenevekkel. Az oroszlán ikonikus figurája a könyvtárnak, ezt bizonyítja, hogy az intézmény emblémájában is domináns szerepet játszik (ld. a 6. ábra bal felső sarkában vagy a 7. ábra bal oldali részén).

Az impozáns méretű és ízlésesen díszített, klasszicista homlokzatú, nagy belmagasságú *könyvtárpalota* fontosabb terei:

- Földszint
Astor Hall (aula); Exhibitions (kiállítóterek); *South Court – Celeste Bartos Education Center* (oktatóközpont); *DeWitt Wallace Periodical Room* (folyóiratok); *Dorot Jewish Division* (a zsidóság története); *Lionel Pincus and Princess Firyal Map Division* (kartográfia); *Irma and Paul Milstein Division of United States History, Local History and Genealogy* (Amerika története).
- Alagsor
Children’s Center (gyermekrészleg); *Celeste Bartos Forum* (dísz- és rendezvényterem).
- Első emelet
Jill Kupin Rose Gallery (NYPL történetét bemutató állandó kiállítás)
- Második emelet
McGraw Rotunda (díszes freskókkal); *Deborah, Jonathan F. P., Samuel Priest and Adam R. Rose Main Reading Room* (olvasóterem 636 férőhellyel); *Miriam and Ira D. Wallach Division of Art*,

9. ábra A könyvtár földfelszín alatti raktári tereit ábrázoló korabeli újságkivágat 1911-ből

Forrás:

<http://digitalgallery.nypl.org/nypldigital/dgkeysearchdetail.cfm?trg=1&strucID=693870&imageid=805999&total=1&e=r>

- *Prints and Photographs* (print és fotókiállítás); *Edna Barnes Salomon Room* (internetes olvasóterem festményekkel, köztük a legértékesebb *Munkácsy Mihály* 1877-ben készült, „A vak Milton diktálja leányának az *Elveszett Paradicsom* című művét” alkotása¹⁰).

A könyvtáráépület gyakran jelenik meg művészeti, irodalmi alkotásokban, de közismert különféle fil-

mekből is. Népszerűségére néhány kiragadott példa:

- *The Wiz* (1978; Óz, a nagy varázsló adaptáció alapuló musical; főszereplők: Diana Ross, Michael Jackson, Richard Pryor);
- *Ghostbusters* (1984; Szellemirtók című vígjáték; főszereplők: Bill Murray, Dan Aykroyd, Harold Ramis, Sigourney Weaver, Rick Moranis);

- *Spider-Man* (2002; Pókember című akciófilm; főszereplők: Tobey Maguire, Kirsten Dunst, Willem Dafoe, James Franco);
- *Sex and the City* (2008; Szex és New York című sorozatból készült mozi; főszereplők: Sarah Jessica Parker, Kim Cattrall, Kristin Davis, Cynthia Nixon, Chris Noth).

A könyvtári tagság a New York-i polgárok számára ingyenes: „Get a library card! Free books, DVDs, and more! Free to all New Yorkers.”

A könyvtár jelmondatát – „Find the future”, azaz „Találd meg a jövőt” – a főbejárat forgóajtájának üvegein is olvashatjuk. Az olvasás-népszerűsítés egyik játékos formája a bejáratnál szemközt falon ízlésesen kialakított üvegfelület, melyre – egy nyitott könyvet formázó, „What are you reading now?” feliratú kártyára írva – mindenki elhelyezheti aktuális olvasmányát.

Jelentős forgalmat bonyolít a könyvtár boltja, azaz az olvasók és írók üzlete (*Readers & Writers Shop*). Kínálatában válogatott tartalmú, minőségi irodalom jelenik meg, emellett pedig az idegenforgalmi igények kielégítésére, New York városában eligazítást nyújtó történelmi, turisztikai kiadványok, képes albumok, térképek sorakoznak a polcokon. A *könyvtári ajándéktárgyakból* széles választék kapható (NYPL oroszlanos emblémával ellátott könyvtámaszok, jegyzetfüzetek, bögrék, kulcstartók, rádiók, de berendezési tárgyként használható állólámpák is; lehetetlen felsorolni a teljes repertoárt). A könyvtári tagsággal rendelkezők, tanárok és diákok, valamint könyvtárosok 10% kedvezményben részesülnek a teljes választékból:

- NYPL ajándék- és emléktárgyak;
- kiállításokhoz kapcsolódó albumok;
- könyvek és multimédia kiadványok;
- ékszerek;
- lakberendezési tárgyak;
- íróasztali eszközök;
- ruházati és egyéb napi használati termékek;
- gyermekeknek szóló termékek;
- New York-kal kapcsolatos idegenforgalmi kínálat.

A könyvtári marketing és pr nélkülözhetetlen elemei a kiállítások és rendezvények. A 2014. szeptember 7-ig látogatható „*The ABC of It: Why Children's Books Matter*” című összeállítás a gyermekek olvasási szokásai köré szerveződik, míg a „*NYPL Books at Noon*” címet viselő sorozat kere-

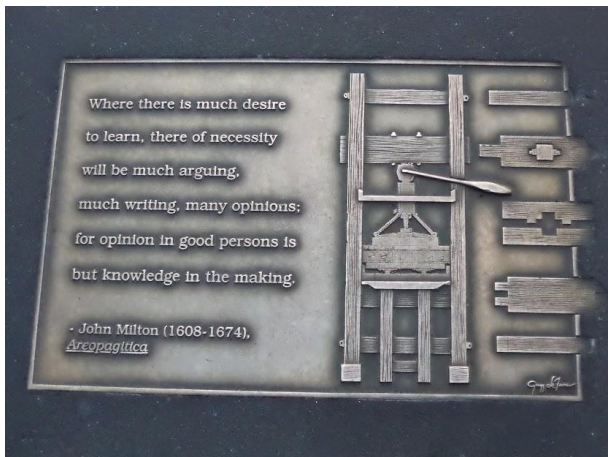
tében 2014. március 5. és 2014. május 7. között, tíz szerzőt hívnak meg egy-egy szerda déli, fél órás időtartamú beszélgetésre. A helyszín az Astor Hall, az előcsarnok középső boltíve, ahol – tekintve a rövid időtartamot – még székeket sem helyeznek el, állva folyik a diskurzus. Ezen kívül minden nap további programokra várják az érdeklődőket, a klasszikus elektronikus források használatán (*Researching with E-Resources: Periodicals and Newspapers*) túl még ingatlan és örökösödés (*Estate and Gift Planning Seminar*) vagy családfakutatás (*Uncovering Your Family History: Researching Immigration Records*) témakörben tartott szemináriumokra is. A NYPL digitális anyagai között bön-gészve rátalálhatunk egy 1920-ból származó poszterre is, mely a könyvtár száz évvel ezelőtti, magyar bevándorlókat segítő szolgáltatásait propagálja (10. ábra). A külföldieknek kínált angol nyelvórák ma is szerepelnek a könyvtár különböző részlegei által nyújtott képzési portfólióban (*Free English Classes*).

10. ábra **Tanuljon angolul – plakát 1920-ból**

Forrás: <http://digitalgallery.nypl.org/nypldigital/id?434264>

Minden marketingeszközt felülmúl a „*Library way*” projekt, azaz a könyvtár épületéhez vezető, az 5. és a Park (Avenues) sugárutat összekötő, főbejáratnál szemben futó 41. utca „Könyvtár út”-ként való elnevezése. Az utcanévtáblával, zászlókkal szegélyezett járdán haladva bronz táblákon sétálhatunk, melyek az olvasás, az írás és az irodalom jelentőségét hangsúlyozó idézeteket tartalmaznak. Az 1998-ban, Gregg LeFevre szobrász keze nyomán, széles szponzori összefogással létrejött alkotások „szerzőgárdájából” egy kis válogatás: *Marcus Aurelius Antoninus, Thomas Jefferson, René Descartes, Ernest Hemingway, Francis Bacon, Albert Camus, John Milton* (11. ábra).¹¹

11. ábra **A Library way** egyik táblája
(A szerző felvétele.)

Az intézmény négy nagy *kutatókönyvtár*at tart számon. A főépületben (Stephen A. Schwarzman Building) elhelyezkedő gyűjteményekről már részben esett szó, melyek fő profilja a humán- és társadalomtudományok, valamint a gyermekirodalom, illetve itt található az Astor- és a Lenox-gyűjtemények nem kölcsönözhető, széles tematikájú (pl. régészet, sport, néprajz) darabjai. További, külön elhelyezéssel bíró, kiemelt egységek:

1. *New York Public Library for the Performing Arts* (LPA) – előadó-művészeti szakkönyvtár a *Lincoln Center*ben (többek között a *Metropolitan Opera* szomszédságában);
2. *Schomburg Center for Research in Black Culture* – afro-amerikai központ Harlem városrészben;
3. *Science, Industry and Business Library* (SIBL) – tudományos, ipari és üzleti szakkönyvtár Manhattan belvárosában.

Science, Industry and Business Library

Az ugyancsak New York szívében, a Madison sugárútról nyíló, egy korábbi áruház két szintjén kialakított, 1996-ban létrejött szakkönyvtárba lépve falra írt, üzleti vagy tudományos vonatkozású idézetek végeleáthatatlan sora fogadott (12. ábra felső része), például (a feliratok sorrendjében):

- „If the spirit of *business* adventure is dulled, this country will cease to hold the foremost position in the world.” – „Ha az *üzleti* kaland szelleme eltompul, az ország már nem tartja első pozícióját a világban.” (Andrew W. Mellon)
- „*Science* is organized knowledge.” – „A *tudomány* szervezett tudás.” (Herbert Spencer)

Kíszl P.: Könyvtárak a közösségért – New Yorkban

- „Whenever an individual or a *business* decides that success has been attained, progress stops.” – „Amikor egy magánszemély vagy egy *vállalkozás* úgy dönt, hogy elérte a sikert, megáll a fejlődés.” (Thomas Watson)
- „Information about *money* has become almost as important as money itself.” – „A *pénzzel* kapcsolatos információ majdnem olyan fontos, mint a pénz maga.” (Walter Wriston)
- „The whole of *science* is nothing more than of refinement of everyday thinking.” – A *tudomány* nem más, mint a kifinomult mindennapi gondolkodás.” (Albert Einstein)

A SIBL gyűjtőköre: bank, biotechnológia, demográfia, élelmiszertudomány, ipari kapcsolatok, közgazdaságtan, pénzügy, reklám, számítástechnika és informatika, tudománytörténet, üzleti és kereskedelmi diszciplínák.

A bejáratnál található *Lewis B. and Dorothy Cullman Circulating Library and Reading Room* 50 ezer kötetes szabadpolcos állománya. A részleg – gazdag folyóirat-gyűjteményének forgalmazása mellett – természetesen kölcsönzést is végez.

Az alsó szint fontosabb egységei:

- *Elizabeth and Felix Rohatyn Electronic Information Center*
Közel 100 szakadatbázis, teljes szövegű folyóirat és más elektronikus tartalmak 70 számítógépről.
- *B. Altman Desk*
Többfunkciós pult, célja a könyvtári tájékoztatás, és itt vehetik át az olvasók a zárt raktárakban tárolt könyveket, folyóiratokat.
- *Harrison S. Kravis Electronic Training Center*
A könyvtár oktatóegysége, mely az elektronikus keresési kompetenciák fejlesztésére jött létre a *RJR Nabisco* ajándékként.
- *Healy Hall*
A két szint összekötésére szolgáló, 33 méter magas térből nyílnak az olvasó- és oktatótermek, illetve a felső részében a bejárat receptió, míg lent előadó- és konferenciatermek.
- *Business Information Wall*
A 12. ábra alsó részén látható, a *UBS* adomnyaként működő üzleti hírfal (számos televízióképernyőn több *business* csatorna hírei párhuzamosan, emellett futó feliratokon a tőzsdei árfolyamok).
- *Richard B. Salomon Research Reading Room*
Hagyományos kézikönyvtár vezeték nélküli interneteléréssel és önkiszolgáló másolási lehetőséggel.

12. ábra A New York Public Library Science, Industry and Business Library belső terének részlete (A szerző felvétele.)

- *Job Search Central*

Álláskeresők számára munkahelyek felkutatása, segítség az önéletrajz elkészítésében, karriertervezés.

- *Financial Literacy Central*

Válogatott pénzügyi szakirodalom.

A papíralapú és digitális gyűjtemények szolgáltatásán túl a könyvtár közösségi funkcióját – központi elhelyezkedése mellett – erősítik színes és gyakori (napi) programjai. A három fő célcsoportnak (*fel-nőttek, álláskeresők, üzletemberek és vállalkozók*) szánt események közül néhány reprezentatív példa:

- *WorkSearch Orientation*

40 év feletti munkanélküli állampolgároknak szóló tréning, mely megismerteti az online álláskereső rendszer használatát.

- *Mutual Funds and ETFs*

Befektetési ismeretek.

- *Searching Bloomberg* (limited to first 5)

A Bloomberg pénzügyi adattár menüvezérelt használatát oktató, maximum 5 személyes kurzus.

- *Patents: Innovation Protection for Your Business*
Bevezetés a szellemi tulajdon védelmébe, szabadalmi információforrások.

- *Bond Basics*

Tudnivalók kötvényekről.

- *Starting a Small Business*

Kisvállalkozások indítása.

- *Body Language*

Testbeszéd.

- *Financial Planning Before and During a Divorce*
Pénzügyi tervezés a válás során: a családi vagyon elosztása.

- *How Do I Get Paid For... Who I Am?*

Karriertervezési praktikák.

- *Business Plan Research Workshop*

Személyre szabott üzleti terv készítése.

A tréningek ingyenesek, helyfoglalás érkezési sorrendben történik, előzetes bejelentkezés szükséges. Egyes programok angol mellett spanyol nyelven is hallgathatók.

A *kisvállalkozások indítását* katalizáló és eredményes működését célzó országos *SCORE Egyesü-*

let önálló irodával képviselteti magát a könyvtárban. Az önkéntes, nonprofit alapú, pontosan fél évszázaddal ezelőtt alapított mentorszervezet (veteránoknak külön) ingyenes tanácsadással áll – akár helyben, akár online – a „rászoruló” cégtulajdonosok rendelkezésére. A személyre szabott tanácsadás tartalma:

- választás a cégformák közül;
- finanszírozás;
- üzleti terv készítése;
- marketing és értékesítési stratégia kidolgozása;
- részvétel a nemzetközi kereskedelemben;
- modern infokommunikációs eszközök használata;
- közösségi hálók és blogok kiaknázása;
- cégek adásvétele;
- az adott tevékenységi körök sajátosságai;
- specializálódás egy adott tevékenységre;
- napi üzleti feladatok megértése;
- nonprofit szervezetek sajátosságai.¹²

A SIBL területén igénybe vehetők ingyenes *egyéni tanácsadások* is (természetesen ezeknek is sajátja a *bizalmasság*, a titoktartás, így a beszélgetések erre a célra elkülönített, üvegablakú, de zárható helyiségekben folynak az adott terület szakértőjével):

- *Credit Crisis Coaching* (időtartam: 1 óra, hétfőn és csütörtökön)
Az eladósodás megakadályozására, illetve kezelésére szolgáló pénzügyi konzultációs lehetőség, elsősorban kiskeresetűek számára.
Együttműködő partnerek: *Financial Coaching Corps, Community Service Society of New York.*
- *Carrier Coaching*
Álláskeresési konzultáció.
- *Financial Counseling* (időtartam: 30 perc, szerdától csütörtökig és esetenként szombaton is)
Általános pénzügyi konzultáció a befektetésektől a nyugdíjtervezésig hozott dokumentumok felhasználásával.
Együttműködő partner: *Financial Planning Association of New York.*
Külön említésre méltó az *adóbevallások* elkészítését támogató ügyfélszolgálat is, mely nemcsak a SIBL-ben, hanem a NYPL más fiókjában is elérhető.

A New York-i polgárok pénzügyi kultúráját fejlesztik a pénzügyi ismereteket népszerűsítő – főképpen a fentebb már tárgyalt szolgáltatásokat össze-sűrítő – *szakmai napok* is, melyek közül mintaként tekintünk át a 2014. április 25-i „*Financial Empowerment Day*” programjait. A majdnem húsz együttműködő partner (hivatalok, hatóságok, ala-

pítványok stb.) bevonásával zajló, délelőttől késő délutánig tartó, térítésmentes, nagyszabású esemény jelmondatai és kapcsolódó szekciói:

- „*HEAR from the Experts*” – „Hallgassa meg a szakértőket!”
12 előadás a befektetések, hitelezés, háztartási pénzügyek, egészség- és nyugdíjbiztosítás, álláskeresés, infotechnológia, adatbiztonság stb. területéről.
- „*MEET with the Conselors*” – „Találkozzon a tanácsadókkal!”
30 perces egyéni konzultációs lehetőség pénzügyi és egészségbiztosítási szakemberekkel.
- „*BROWSE the Financial Fair*” – „Tájékozódjon a pénzügyi kiállításon!”
Kormányzati, közigazgatási és nonprofit szervezetek képviselői válaszolnak standjaiknál a feltett kérdésekre.
- „*EXPLORE the Library’s Resources*” – „Fedezze fel a könyvtári forrásokat!”
Adatbázis-bemutatók: Bloomberg, Morningstar, Career Cruising.

Amerikában a gazdasági ismeretek – iskolarendszeren belüli és azon kívüli – oktatása, a piaci folyamatok széles körű megértésének elősegítése, a vállalkozói kompetenciafejlesztés kiemelt közösségi feladat. Ennek ragyogó példája a NYPL által – szponzori segítséggel (*Citi Foundation*) – meghirdetett „*New York StartUp! 2014 Business Plan Competition*” verseny, mely kisvállalkozások alapítását hivatott ösztönözni a SIBL forrásainak igénybevétele által. A pályázók 18. életévüket betöltött New Yorkiak lehetnek, akik betartják a következő szabályokat:

- Cégük még nem működik.
- Részt vesznek a projektindító tájékoztatón.
- 2014 januárjától áprilisáig megjelennek a SIBL által többféle időszámban biztosított workshopokon (minimum 3 alkalommal): (1) üzleti tervezés, (2) marketingterv készítése, (3) pénzügyi kimutatások – kötelező, (4) a konkrét tervek bemutatása.

A helyezéseket gála keretében nyújtják át a *start-up* vállalkozások létrehozóinak:

1. díj – 15 000 dollár
2. díj – 7 500 dollár
3. díj – 5 000 dollár
4. díj – 1 500 dollár
5. díj – 1 500 dollár.

2013-ban a 48 kandidáló közül az első helyezést *Steven Kaufman* nyerte, aki *Quikiks* ötletével a lábbelik új generációját kívánja életre kelteni, segítve ezzel gerincferdülésben szenvedő fiának is,

aki nehezen tudja felhúzni a cipőit. Cipőibe csak bele kell lépni és azok automatikusan a lábra záródnak, nem kell lehajolni és bekötni őket – megkönnyítve a fogyatékkal élők mindennapjait. Második lett *Michael Frankel HULEDET* (www.huledet.com) – születésnap ajándékokra fókuszáló – webes szolgáltatásával. Harmadik befutóként *Deborah Walker* és *Larry Liu Pomegranate Lab* cége mutathatta meg a tanárok számára innovatív digitális osztálytermi eszközök fejlesztésére irányuló elképzeléseit.¹² Hasonló célzatú kezdeményezés folyik évek óta az *ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézetében* is, ahol informatikus könyvtáros hallgatókkal modellezzük információs kisvállalkozások létrehozását és működtetését, majd a félév végén gyakorló szakemberek értékelik az egyes cégek kreativitását, életképességét és teljesítményét.¹⁴

Útravalóul

Szakmai kirándulásunk végére bebizonyosodott az eddig is jól ismert tanulság: a könyvtár már réges-rég *nemcsak a könyvek tára*, ahol a légy zümmögését sem hallani, hanem vibráló közösségi tér, ahová be kell csábítani a használókat, és amelynek – az állandó pénzügyi megszorítások közepette – folyamatosan bizonyítania kell nélkülözhetetlenségét fenntartója és külső támogatói számára. Nem lehet pihenni. A marketing- és menedzsmentpraktikák nem mellőzhetők a könyvtári szférában sem, ahol a személyre szabott szolgáltatások, a hátrányos helyzetű és speciális igényű csoportok felkarolása vagy a távhasználók kiszolgálása, az állandó innováció és proaktív alkalmazkodás ugyanolyan fontos, mint a kulturális örökség megőrzése, az informatikai fejlesztések vagy a kölcsönzés. „*Amerikában minden az embert szolgálja*” – tökéletesen igaz ez a New York-i könyvtári rendszerre is.

A tanulmányban szereplő – külön nem jelölt – adatok a Bryant Park (<http://www.bryantpark.org>) és a *New York Public Library* (<http://www.nypl.org>) honlapjáról vagy szóróanyagaiból származnak, illetve a személyes látogatás folyamán elhangzott szakmai szóbeli közléseken alapulnak.

Az internetes források letöltési ideje egységesen: 2014. június 3.

A szakmai útról készített fényképes összeállítás hozzáférhető az ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézet internetes felületén:

<http://elte-lis.blogspot.hu/2014/04/kiszl-peter-new-yorkban.html>

Hivatkozások, megjegyzések

- MEYER, Robinson: Public Libraries Are Better Than Congress, Baseball, and Apple Pie, Say Americans. = The Atlantic, 2013. december 13. <http://www.theatlantic.com/technology/archive/2013/12/public-libraries-are-better-than-congress-baseball-and-apple-pie-say-americans/282312>
- The State of America's Libraries Report 2014. A report from American Librarian Association. = American Libraries. Special issue, 81 p. <http://www.americanlibrariesmagazine.org/issue/state-americas-libraries-2014>
- Az ALA kiadványában olyan formabontó újításokról is szó esik, mint a Lopez Iland Library hangszerkölcsönző projektje (pl. gitár, hegedű) (<http://lopezlibrary.org/music>) vagy mint a Northern Onondaga Public Library (Cicero) LibraryFarm elnevezésű, földművelést, illetve kertészkedést népszerűsítő, oktató célzatú parcellakölcsönző szolgáltatása (<http://www.nopl.org/library-farm>).
- New York könyvtári kiszolgálását három rendszer látja el: (1) New York Public Library, (2) Brooklyn Public Library, (3) Queens Borough Public Library.
- A jelentések esetében az üzleti év (július 1. – június 30.) nem egyezik meg a naptári évvel (január 1. – december 31.).
- A mérleg-főösszeg a szervezet adott napon fennálló könyv szerinti (számviteli) értékét mutatja meg.
- The New York Public Library, Astor, Lenox and Tilden Foundations. Financial Statements and Supplemental Schedules. June 30, 2013. (With Independent Auditors' Report Thereon) 36 p. https://www.nypl.org/sites/default/files/fy_2013_audited_financial_statements_final_0.pdf
- Form 990 [2012. évi adóbevallás személyi jövedelemadó fizetésére nem kötelezett szervezetek részére] https://www.nypl.org/sites/default/files/NYPL_2012_990_3.pdf
- POGREBIN, Robin: Public Library Is Abandoning Disputed Plan for Landmark. = The New York Times, 2014. május 7. http://www.nytimes.com/2014/05/08/arts/design/public-library-abandons-plan-to-revamp-42nd-street-building.html?_r=0
- „A kép 1878-ban a párizsi világkiállítás magyar osztályán szerepelt, aranyéremmel díjazták. Neve ekkor vált ismertté nagyobb közönség előtt. Sedelmeyer a képet Európa számos művészeti központjában bemutatta, melynek köszönhetően Munkácsy világhír-

Kiszl P.: Könyvtárak a közösségért – New Yorkban

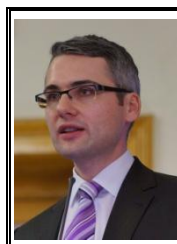
névre tett szert. A mű tulajdonosa, Robert Lenox Kennedy a kiállítás-sorozatot követően Amerikába vitte, majd a New York-i Lenox (ma Public) Library-ben biztosított helyet számára, ahol jelenleg is megtekinthető.”

http://hu.wikipedia.org/wiki/Munk%C3%A1csy_Mih%C3%A1ly

- ¹¹ A táblákról készült felvételeket ld.:
<http://www.nypl.org/blog/2011/09/13/library-way>
- ¹² <http://newyorkcity.score.org>
- ¹³ <http://www.youtube.com/watch?v=sA5br3CCQXs>
- ¹⁴ Kiszl Péter vonatkozó kurzusairól ld.: Habók Lilla: Információs vállalkozások a bölcsészszakon. KIT Hírlevel, 2009. május 13. http://www.kithirlevel.hu/index.php?kh=informacios_vallalkozasok_a_bolcseszszakon, és Benedek Janka: Az információs kisvállalkozások

trendjei az ELTE hallgatóinak projektmunkái alapján. Szakdolgozat. Témavezető: Kiszl Péter. Budapest, ELTE BTK. 2010.

Beérkezett: 2014. VI. 3-án.

Kiszl Péter

habilitált egyetemi docens,
az ELTE BTK Könyvtár- és
Információtudományi Intézetének
igazgatója, Információtudományi
Tanszékének és Könyvtártudományi
doktori programjának vezetője.
E-mail: kiszl.peter@btk.elte.hu

A Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület közleménye

Budapest, 2014. augusztus 30., szombat (OS) – Az 1. világháború kitörésének 100. évfordulóján a 20 éve fennálló Magyar Elektronikus Könyvtár (MEK), a 10 éve elindult Elektronikus Periodika Archívum és Adatbázis (EPA) és a szintén az Országos Széchényi Könyvtárban működő Digitális Képarchívum (DKA) 2014-ben fontos feladatának tartotta, hogy minél több forrást közzétegyen a „nagy háború”-ról. A munka nagyrészt az Internet Szolgáltatók Tanácsának a MEK Egyesület számára nyújtott pályázati támogatásával készült.

A könyvek egy részét a MEK Egyesület digitalizáltatta, más részét máshonnan vettük át. Szerepelnek közöttük Andrassy Gyula, az utolsó osztrák-magyar külügyminiszter, Teleki Pál, Julier Ferenc vezérkari tiszt, később a Tanácsköztársaság vezérkari főnöke és Pogány József haditudósító, majd népbiztos művei is. Pogány József „Lemberg” c. könyvének érdekessége, hogy megtalálható a lengyel *polona.pl* virtuális könyvtárba felvett, alig néhány magyar nyelvű könyv között is. Az EPA-ban olvasható „Világháború képes krónikája” füzetsorozat, de számot ad a háborús eseményekről sok más korabeli folyóirat és újság, köztük a „Nyugat” és a „Vasárnapi Újság” is. A DKA-ban közel 5000 világháborús tárgyú kép található, az egyik ilyen részgyűjtemény az „Első világháborús hősi emlékművek”.

A világháborúval kapcsolatos dokumentumokat az év végéig még tovább gyarapítjuk. A műveknek egy válogatott listája a <http://mek.oszk.hu/html/1vh.html> weboldalon tekinthető meg.

Kiadó: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület

/Forrás: http://os.mti.hu/hirek/99752/a_magyar_elektronikus_konyvtarert_egyeseulet_kozlemenyel

(F.I.)